

УДК 330.1:338.1(045)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗЕД

Махначова Н.М., Семенюк І.Ю., Дмитрієва Т.І.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

В статті досліджено теоретичні та методичні основи організації управління фінансовими ресурсами підприємства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Науковий пошук спрямований на оптимізацію ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, шляхом використання системи аналітичних показників, коефіцієнтів та порядку їх розрахунку. Запропоновано удосконалення методики аналізу формування і використання фінансових ресурсів при здійсненні ЗЕД в період фінансової кризи та оцінки впливу оптимізаційних заходів на реальні показники підприємства.

Ключові слова: менеджмент підприємства, фінансові ресурси, зовнішньоекономічна діяльність, функції фінансових ресурсів.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування народного господарства України формують спектр гострих соціально-економічних проблем, які вимагають не тільки нагальної розробки нових, але й подальше впровадження та вдосконалення вже існуючих систем та методів управління, які забезпечують підвищення ефективності виробництва на підприємстві. Серед таких важливих методів є процес управління виробництвом на підприємстві за індивідуальним підходом. Це вимагає від господарюючих суб'єктів пильної уваги до організації фінансування виробництва, а відтак – збільшує вагомість ретельного аналізу формування і використання фінансових ресурсів. Для проведення вказаного аналізу необхідно використовувати чітко визначену методику та дотримуватись сформованого плану управління фінансовими ресурсами на підприємстві.

Однією з причин непростої економічної ситуації в країні є складність та трудомісткість процесу аналізу фінансового стану підприємства, яка здійснюється бухгалтерськими службами та економічними відділами.

Ефективне функціонування в умовах жорсткої конкуренції не тільки на вітчизняному, а й іноземних ринках вимагає від господарюючих суб'єктів, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, пильної уваги до організації фінансування виробництва, вибору оптимальних джерел формування фінансових ресурсів, їх структури та ефективного управління для майбутнього використання. Недотримання цих вимог спричиняє виникнення додаткових витрат, втрат можливих прибутків і позбавлення системи управління основних необхідних властивостей фінансових ресурсів, що безумовно підтверджує актуальність зазначеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що розвиток теорії та практики аналізу управління фінансовими ресурсами підприємства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, забезпеченню його інформаційної бази сприяли праці таких відомих вчених та дослідників як Т.В. Безбородова [1], О.С. Бондаренко [2], Т.С. Гладир [3], А.П. Горпиченко [4], О.Р. Кмицикевич [5], К.В. Коценко [6], А.М. Кравцова [7], П.А. Стецюк [8], І.П. Ткаченко [9] та інших.

Незважаючи на значні здобутки у дослідженні вказаних проблем, ряд питань щодо процесу здійснення управління фінансовими ресурсами підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю вимагають подальших досліджень та наукових розробок.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Опрацювання наукових здобутків та дослідження показали, що на сьогодні відсутній єдиний алгоритм управління фінансовими ресурсами підприємства, їх аналізу із чітко встановленим набором аналітичних показників та коефіцієнтів. При цьому, відсутній єдиний підхід щодо порядку розрахунку тих чи інших коефіцієнтів, що використовуються при формуванні реальних фінансових показників. Крім того, постійне реформування системи бухгалтерського обліку ускладнює вибір єдиної оптимальної методики управління. Як наслідок, бухгалтерам та аналітикам підприємства важко обрати найвірніший та найпростіший шлях управління фінансовими ресурсами підприємства. Тому виникає потреба у проведенні ефективного аналізу методики управління і використання фінансових ресурсів підприємства, що дасть змогу не тільки чітко та правильно визначити стан фінансових ресурсів та формувати реальний рівень економічного розвитку обраного підприємства на ринку, а й буде зрозумілим, доступним та економічно обґрунтованим при розрахунках для досягнення необхідного результату.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних та методичних основ організації управління фінансовими ресурсами підприємства при здійсненні ЗЕД та вдосконаленні процесу управління фінансовими ресурсами підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сучасні умови становлення економіки України передбачають динамічний розвиток переробної промисловості. Цей процес пояснюється наявністю досить жорсткої конкуренції як з боку вітчизняних, так і зарубіжних компаній, підвищенням вимог споживачів до товарів та послуг, що пропонуються на ринку. Використовуючи різного роду ресурси, підприємство, у процесі своєї господарської діяльності стикається з багатьма контрагентами (кредиторами, дебіторами). Тому, аби зайняти своє місце на ринку, підприємство має здійсню-

вати планування та прогнозування розвитку, враховувати багато чинників, що впливають на його діяльність, встановлювати причини можливого недосягнення запланованого результату і розробляти ефективні заходи щодо усунення негативних наслідків в майбутньому.

Форма управління фінансових ресурсів у конкретній країні, що визначається вибраною грошовою системою, справляє значний вплив на характер фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Якщо грошова система у країні функціонує нормально, вона дозволяє суттєво розширити та інтенсифікувати фінансові ресурси підприємств на всіх етапах кругообігу їх грошових активів, сприяє ефективному використанню цих активів у всіх видах господарської діяльності.

Швидкість та масштаби руху коштів визначають працездатність фінансової системи компанії. Саме тому з руху коштів розпочинається і ним завершується грошовий кругообіг підприємства та оборот усього капіталу, що виступає його основною ланкою функціонування [7, с. 120].

Фінанси підприємства займають одне з головних місць у відтворювальному процесі, формуванні власних грошових коштів і централізованих фінансових ресурсів держави, тому вимагають постійного контролю і незалежної уваги з боку керуючих органів.

Необхідно відмітити, що в українській економічній літературі на сьогодні існує багато трактувань визначення поняття «фінансові ресурси». Важлива роль фінансових ресурсів в організації та розвитку будь-якого підприємства потребує чіткого визначення цього терміна. На жаль, в економічній літературі досі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх складу, методів впливу на ефективність господарювання та процесу використання.

Така неоднозначність відображає по-перше, відірваність вітчизняної економічної науки від тих процесів перетворень і явищ, які на сьогодні відбуваються в українській економіці. По-друге це свідчить про існування різних трактувань до розуміння функціонування ринкової економіки та її законів [5, с. 245].

Т. В. Безбородова наводить визначення, що фінансові ресурси – це сукупність фондів грошових коштів, що перебувають у розпорядженні держави, підприємства, організації, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу [1, с. 22].

В свою чергу, О. С. Бондаренко фактично наводить узагальнююче визначення фінансових ресурсів і кваліфікує їх як сукупність фондів грошових коштів, доходів, відрахувань або надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств [2, с. 26].

Звернімося до такого поняття, як фонди та їх співвідношення з фінансовими ресурсами. Сьогодні поняття «фонди» починає втрачати значення організаційної форми руху коштів. Для цього достатньо поглянути на форму балансу, в якій жодного разу не згадуються фонди, які замінені поняттям «капітал». Тому, не доречно обмежувати фінансові ресурси лише фондами грошових коштів.

При визначенні фінансових ресурсів необхідно звернути увагу також на джерела та структуру їх створення, аналіз та оцінку доцільності їх використання. Основними з них є власні та залучені грошо-

Рис. 1. Підходи до визначення та цільового призначення фінансових ресурсів

Джерело: розроблено авторами за даними [1, 2, 5, 6]

Рис. 2. Класифікація фінансових ресурсів за джерелами формування

Джерело: розроблено авторами

ві кошти, що використовуються підприємствами для формування своїх активів і здійснення виробничо-господарської діяльності, з метою одержання прибутку.

Доцільно вказати і на цільове призначення та використання фінансових ресурсів, що в свою чергу, формуються для здійснення затрат із розширеного відтворення, економічного стимулювання працівників тощо. Отже, насамперед відбувається процес прогнозування цільового використання, потім залучаються відповідні кошти для реалізації запланованого та визначається ефективність співвідношення результату з витратами або ресурсами, використаними для його досягнення. Такий процес на підприємстві отримані кошти перетворює у фінансовий ресурс, а згодом – через купівлю основних і оборотних засобів – у капітал [6, с. 77].

На нашу думку, враховуючи зазначені вище процеси та підходи до розуміння змісту фінансових ресурсів та цільового використання (рисунок 1), можна дати таке визначення фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси підприємства – це грошові кошти у фондovій і нефондовій формі, які є у розпорядженні господарюючого суб'єкта, створюються в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і використовуються у його статутних цілях.

Важливою умовою формування структури фінансових ресурсів підприємства є проведення ефективного фінансового менеджменту, що полягає у прийнятті рішень, які сприятимуть нарощенню достатньої кількості фінансових ресурсів для підприємства, пошук на грошовому та фінансовому ринку нових джерел фінансування та вирішення основних проблем забезпечення платоспроможності, збільшення прибутковості, дотримання ліквідності та створення балансу між власними та залученими джерелами фінансування.

Цікавою ідеологією є прив'язування стану фінансових ресурсів до конкретної дати. При чому, сукупність грошових ресурсів, які підприємство залучило і змогло утримати в обороті на певну дату, зазвичай на кінець року, набуває форми капіталу, який перевіряється у пасиві балансу, складеного за певний період. Підсумок пасиву дає нам можливість побачити загальну суму фінансових ресурсів, а його статті відображають їхній склад, тобто сформовані в минулому фінансові ресурси, що були матеріалізовані в активи.

Отже, фінансові ресурси передбачають процес здійснення витрат з метою отримання доходу в майбутньому, що дає можливість вважати їх фінансовим потенціалом та важливою складовою ресурсної забезпеченості підприємства на рівні трудових та матеріальних ресурсів.

У процесі виробничо-господарської діяльності власні фінансові ресурси підприємства поповнюються завдяки отриманим доходам і прибуткам. Вони

являються внутрішніми фінансовими ресурсами, які формуються із внутрішніх джерел. Класифікація фінансових ресурсів за джерелами формування наведена на рисунку 2.

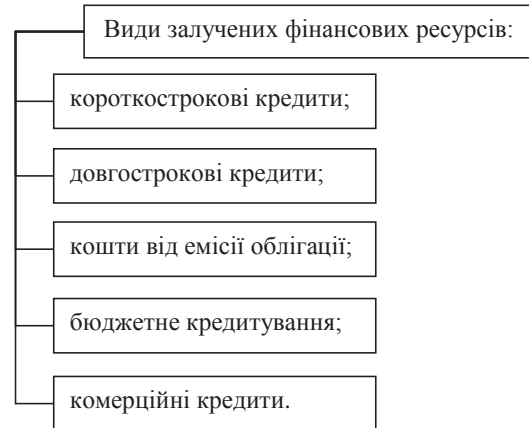

Рис. 3. Види залучених фінансових ресурсів

Джерело: розроблено авторами

Разом з тим, підприємство має змогу отримувати фінансові ресурси для власного використання не тільки за рахунок емісії акцій, а й від отримання безвідплатних дотацій, субсидій, отримання частини прибутку у вигляді дивідендів та цінних паперів тощо. Їх називають власними зовнішніми фінансовими ресурсами, що утворюються у взаємозв'язку із зовнішніми джерелами.

Підприємство не завжди має достатню кількість власних фінансових ресурсів, тому часто використовує залучені ресурси, що формуються за рахунок зовнішніх джерел фінансування (рисунок 3).

За етапами формування фінансові ресурси поділяють на [9, с. 47]:

– початкові, тобто ті, з якими підприємство розпочинає свою діяльність і які концентруються у статутному капіталі;

– набуті (прирощені) – отримані суб'єктом господарювання у результаті його діяльності у формі чистого доходу (прибутку та амортизації).

За характером використання фінансові ресурси поділяються на [8, с. 145]:

Рис. 4. Класифікація фінансових ресурсів за правом власності

Джерело: розроблено авторами

– матеріалізовані, тобто вкладені в основні засоби, які постійно забезпечують виробничий процес; і ті, що перебувають в обігу, обслуговуючи окремих виробничий цикл – оборотні кошти.

За формою реалізації фінансові ресурси підприємств поділяють на:

- матеріальні (вкладені в основні засоби, запаси, незавершене виробництво тощо);
- нематеріальні (вкладені в нематеріальні активи);
- фінансові (вкладені у фінансові активи).

Звертаючи увагу на те, що фінансові ресурси мають стадію утворення, відображають відношення до власності, мають джерела формування і цілі використання, виділяють окрему класифікацію за правом власності, що зображена на рисунку 4.

Конкретними прикладами фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємств ми можемо назвати амортизаційні відрахування, прибуток, бюджетні асигнування, надходження з централізованих корпоративних фондів, надходження з цільових фондів, кредити, оборотні кошти. Водночас треба зазначити, що не тільки прибуток, а й бюджетні асигнування та надходження з цільових і корпоративних фондів – це не стільки ресурси, скільки джерела їх формування. Вони можуть бути спрямовані як на забезпечення потреб виробництва, так і на виробничі потреби. Так, наприклад, прибуток може бути капіталізованим (поповнення статутного капіталу) або витраченим на фінансування соціальних витрат чи на виплату премій [4, с. 116].

Ефективне управління формуванням та використанням фінансових ресурсів різних видів потребує постійного моніторингу та контролю цих процесів. Система постійного моніторингу забезпечує порівняння фактичних об'ємних, просторових та часових параметрів фінансових ресурсів із встановленими нормативами та прийнятими обмеженнями. Це дає можливість виявляти, коригувати склад та наявність фінансових ресурсів на підприємстві, обирати найбільш ефективні та вигідні джерела їх формування та оптимізувати витрати щодо залучення та використання [3].

Отже, головною умовою організації фінансів підприємств різних форм власності є наявність достатньої кількості фінансових ресурсів, що поєднують оптимальне співвідношення власних та залучених коштів для формування своїх активів і здійснення виробничо-господарської діяльності з метою одержання прибутку.

Висновки і пропозиції. Ефективний процес виробництва забезпечує формування необхідного розміру, складу та структури фінансових ресурсів підприємства. Адже від вартості фінансових ресурсів залежить коефіцієнт зростання вироб-

ництва та соціально-економічний розвиток на конкурентному ринку. Ефективне використання фінансових ресурсів є запорукою успіху у досягненні поставлених цілей, що формує фінансове благополуччя підприємства.

За умов ринкової економіки підприємства все більше віддають перевагу інвестуванню фінансових ресурсів та пошуку ефективних джерел розвитку підприємства. Важливим при формуванні фінансових ресурсів підприємства є саме структура джерел їх формування, адже висока питома вага власних ресурсів позитивно впливає на функціонування підприємства та успішну фінансову діяльність загалом. З іншої сторони, використання залучених коштів ускладнює фінансову діяльність, адже чим більша частка залучених фінансових ресурсів тим більше витрат здійснює підприємство, покриваючи відсотки за кредити у банку, дивіденди на акції, чим погіршує ліквідність балансу підприємства.

Враховуючи сучасний стан економіки, сучасні підприємства на практиці комбінують всі джерела фінансування, для того щоб задовольнити наявні потреби з найменшими витратами. Фінансування підприємства за рахунок власного капіталу не приводить до виникнення зобов'язань, а за рахунок позичкового капіталу викликає фінансові зобов'язання підприємства. При тому, що за усі фінансові ресурси із зовнішніх джерел підприємство повинне сплачувати відсотки.

При цьому, збільшення власного капіталу для формування необоротних активів та системної частини поточних активів в довгостроковому періоді є головним завданням підприємства, адже саме воно забезпечує зменшення використання позикових коштів. Для цього можна запропонувати такі заходи:

- запровадження гнучкої системи знижок та використання системи знижок за прискорену оплату продукції, що спонукатиме вчасне отримання коштів від покупців виробів;
- щоб забезпечення більшої визнаваності та популярності підприємства на конкурентному ринку необхідно переглянути та покращити рекламну кампанію, залучаючи маркетологів-професіоналів;
- проаналізувати можливість здачі в оренду не використовуваних підприємством в даний час приміщень та обладнання.

Отже, ефективність використання фінансових ресурсів на вітчизняних підприємствах, що займаються ЗЕД, можна підвищувати, зменшуючи термін оборотності і, підвищуючи рентабельність за рахунок зниження витрат і збільшення виручки, а також інших запропонованих заходів, що сприятиме їх конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Список літератури:

1. Безбородова Т. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємств / Т. В. Безбородова // Держава та регіони. – 2015. – № 5. – С. 21-23.
2. Бондаренко О. С. Фінансові ресурси та фінансові потоки: сучасна теорія і практика управління / О. С. Бондаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 4. – С. 25-28.
3. Гладир Т. С. Ресурси підприємства: теоретичні аспекти [Електронний ресурс] / Т. С. Гладир // Ефективна економіка, № 5, 2014. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3044>.
4. Горпинченко А. П. Принципи формування фінансових ресурсів підприємства / А. П. Горпинченко. – Х.: ХДУХТ, 2015. – С. 111-118.
5. Кмицикевич О. Р. Анализ хозяйственной деятельности организаций и предприятий потребительской кооперации / О. Р. Кмицикевич. – М., «Экономика», 2015. – 319 с.

6. Кощенко К. В. Фінансові ресурси домогосподарств як інвестиційне джерело розвитку економіки [Електронний ресурс] / К. В. Кощенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 12. – С. 75-80. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2012_12_20.
7. Кравцова А. М. Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання: монографія / А. М. Кравцова. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2012. – 220 с.
8. Стецюк П. А. Економічна суть фінансових ресурсів / П. А. Стецюк // Фінанси України. – 2012. – № 1. – С. 129-143.
9. Ткаченко І. П. Фінансові ресурси підприємств: управління ефективністю формування та використання [Електронний ресурс] / І. П. Ткаченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 19. – С. 46-52. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_19_12.

Махначова Н.М., Семенюк І.Ю., Дмитрієва Т.І.

Винницький торгово-економічний інститут
Київського національного торгово-економічного університету

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РЕСУРСАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ВЭД

Аннотация

В статье исследованы теоретические и методические основы организации управления финансовыми ресурсами предприятия при осуществлении внешнеэкономической деятельности. Научный поиск направлен на оптимизацию эффективности управления финансовыми ресурсами предприятия при осуществлении внешнеэкономической деятельности, путем использования системы аналитических показателей, коэффициентов и порядка их расчета. Предложено усовершенствование методики анализа формирования и использования финансовых ресурсов при осуществлении ВЭД в период финансового кризиса и оценки влияния оптимизационных мероприятий на реальные показатели предприятия.

Ключевые слова: менеджмент предприятия, финансовые ресурсы, внешнеэкономическая деятельность, функции финансовых ресурсов.

Makhnachova N.M., Semeniuk I.Y., Dmitriieva T.I.

Vinnitsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS MANAGEMENT ORGANIZATIONS OF FINANCIAL RESOURCES OF THE ENTERPRISE FOR IMPLEMENTATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Summary

The article is devoted to theoretical and methodological principles of organization of management of financial resources of the enterprise in the process of foreign economic activity. Scientific search is aimed at optimizing the efficiency of management of financial resources of an enterprise in the implementation of foreign economic activity, the use of the system of analytical indicators, coefficients and the order of their calculation. The improvement of the methodology of analysis of the formation and use of financial resources in the implementation of foreign economic activity during the financial crisis and the assessment of the impact of optimization measures on the actual performance of the enterprise is proposed.

Keywords: enterprise management, financial resources, foreign economic activity, functions of financial resources.